

Kohtuasi C-33/22**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

14. jaanuar 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Verwaltungsgerichtshof (Austria kõrgeim halduskohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

14. detsember 2021

Kassatsioonkaebuse esitaja:

Österreichische Datenschutzbehörde (Austria andmekaitseasutus)

Menetluse kaasatud isikud:

1. W. K., 2. Präsident des Nationalrats (Austria parlamendi saadikutekoja president)

Põhikohtuasja ese

Uurimiskomisjon – Andmekaitse – Parlamendi tegevus – Võimude lahusus – Isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldatavus – Järelevalveasutus – Andmekaitsealane kaebus

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse tõlgendamine, ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimused

Kas toimingud, mida teeb uurimiskomisjon, mille on moodustanud täitevvõimu organite kontrollimise õigust teostav liikmesriigi parlament, kuuluvad olenemata uurimise esemest liidu õiguse reguleerimisalasse ELTL artikli 16 lõike 2 esimese lause tähenduses, millest tulenevalt on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete

töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) kohaldatav isikuandmete töötlemisele liikmesriigi parlamendi uurimiskomisjonis?

Juhul kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:

2. Kas toimingud, mida teeb uurimiskomisjon, mille on moodustanud täitevvõimu organite kontrollimise õigust teostav liikmesriigi parlament ja mille uurimise ese on riigi kaitsepolitseiameti tegevus, seega riigi julgeolekut puudutav tegevus isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduse 16 tähenduses, kuuluvad isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktis a sätestatud erandi alla?

Juhul kui vastus teisele küsimusele on eitav:

3. Kas juhul – nagu käesolevas asjas –, kui liikmesriik on moodustanud ainult üheainsa järelevalveasutuse vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 51 lõikele 1, tuleneb järelevalveasutuse pädevus vaadata läbi kaebused isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 77 lõike 1 tähenduses koostoimes artikli 55 lõikega 1 juba vahetult isikuandmete kaitse üldmäärusest?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Liidu toimimise leping

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (kehtetuks tunnistatud määrusega (EL) 2016/679)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2015. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (edaspidi „isikuandmete kaitse üldmäärus“)

Viidatud riigisisised õigusnormid

Austria põhiseadus (Bundes-Verfassungsgesetz, B-VG, edaspidi „Austria põhiseadus“), artikkel 24, artikli 53 lõige 1, artikli 56 lõige 1, artikli 138 lõike 1 punkt 7

Föderaalseadus füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel (Bundesgesetz zum Schutz natürlicher Personen bei der Verarbeitung personenbezogener Daten; Datenschutzgesetz; edaspidi „andmekaitseadus“), § 1 lõige 1, § 4 lõige 1, § 18 lõige 1, § 24 lõige 1

Kohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Nationalrat (Austria parlamendi saadikutekoda) moodustas 20. aprillil 2018 Austria põhiseaduse artikli 53 lõike 1 alusel uurimiskomisjoni (edaspidi „BVT-uurimiskomisjon“), mille ülesanne on uurida poliitilist mõju Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung'ile (sisejulgeoleku ja terrorismivastase võitluse föderaalamet).
- 2 Esimest menetlusse kaasatud isikut kui küsitletavat küsitles BVT-uurimiskomisjon 19. septembril 2018 nii, et küsitluse sisu oli kättesaadav meediavaldkonnas tegutsevatele isikutele. Küsitluse sõnasõnaline protokoll, mis avaldati Austria parlamendi veebisaidil, sisaldas tema täielikku ees- ja perekonnanime. Andmekaitseasutusele 2. aprillil 2019 esitatud kaebuses palus esimene menetlusse kaasatud isik tuvastada, et tema täisnime sisaldava protokolliga avaldamine rikub isikuandmete kaitse üldmäärust ja andmekaitseaduse § 1. Ta märkis, et tegutseb salaagendina ja tema soovi vastaselt tema nime avaldamine rikub tema põhiõigust andmekaitsele ning tema õigust nõuda õigusvastaselt töödeldud andmete kustutamist.
- 3 Andmekaitseasutus jättis kaebuse 18. septembri 2019. aasta otsusega rahuldamata. Põhjenduseks märgiti, et olgugi et isikuandmete kaitse üldmäärus ei keela järelevalveasutustel teostada järelevalvet seadusandlike võimuorganite üle, on liidu õiguskorrale omane võimude lahusus ja seega on välistatud haldusasutuse kontroll seadusandlike võimuorganite üle. BVT-uurimiskomisjoni puhul on tegemist seadusandliku võimuorganiga, mistõttu puudub andmekaitseasutusel pädevus.
- 4 Esimene menetlusse kaasatud isik esitas selle otsuse peale kaebuse Bundesverwaltungsgerichtile (föderaalne halduskohus). Viidatud kohus tühistas andmekaitseasutuse otsuse ja märkis kokkuvõtlikult, et isikuandmete kaitse üldmääruses ega andmekaitseaduses ei ole sätestatud erandit andmekaitseasutuse pädevusest kontrollida isikuandmete töötlemise vastavust andmekaitsealastele õigusnormidele seadusloome valdkonnas. Erandit, mis on isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 55 ette nähtud toimingute suhtes, mida kohtud teevad oma õigust mõistvat funktsiooni täites, ei saa üldistada, mistõttu tuleb lähtuda sellest, et järelevalveasutustel on piiramatu pädevus kõikide teiste sõltumatute institutsioonide, sealhulgas ka parlamendi uurimiskomisjonide suhtes. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 77 näeb ette tõhusa õiguskaitse selle määruse kohaldamisalas, mis peaks võimaldama igal andmesubjektil kaitsta ennast määrusega tagatud õiguste rikkumise eest.
- 5 Andmekaitseasutus esitas Bundesverwaltungsgerichti (föderaalne halduskohus) otsuse peale kassatsioonkaebuse Verwaltungsgerichtshofile (Austria kõrgeim halduskohus).

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

Esimene küsimus

- 6 Esimene menetlusse kaasatud isik leiab, et sellega, et on avaldatud BVT-uurimiskomisjonis toimunud ülekuulamise protokoll, mis sisaldab tema täisnime, on rikutud tema põhiõigust isikuandmete kaitsele. Kõnealune avaldamine kujutab endast põhimõtteliselt isikuandmete „töötlemist“ isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses. Ei ole selge, kas selline töötlemine on isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a kohaselt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 1 kohaldamisalast välja jäetud.
- 7 Bundesverwaltungsgericht (föderaalne halduskohus) lähtub sellest, et isikuandmete kaitse üldmäärus on (nt parlamendi uurimiskomisjonide) seadusandlikele aktidele kohaldatav, kuna isikuandmete kaitse üldmääruse esemeline kohaldamisala on lai ja hõlmab kõiki andmetöötlustoiminguid. Riigi ülesannet tegeleda seadusloomega ei ole isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisalast välja arvatud. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktis a sätestatud erandit tuleb tõlgendada väga kitsalt ja see hõlmab üksnes riigi julgeolekut.
- 8 Andmekaitseasutus viitab Euroopa Kohtu 9. juuli 2020. aasta otsusele Land Hessen (C-272/19, EU:C:2020:535), eitab aga oma pädevust, tuginedes võimude lahususe põhimõttele, millega on vastuolus seadusandliku tegevuse kontrollimine täitevvõimu organite poolt.
- 9 Kohtuasjas C-272/19 leidis Euroopa Kohus, „et kui liikmesriigi liidumaa parlamendi petitsioonikomisjon määrab üksi või koos teistega kindlaks töötlemise eesmärgid ja vahendid, tuleb seda komisjoni pidada „vastutavaks töötlejaks“ [isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 punkti 7] tähenduses, mistõttu kuulub isikuandmete töötlemine sellise komisjoni poolt määruse [...] kohaldamisalasse.“
- 10 Esimene menetlusse kaasatud isik leiab, et isikuandmete kaitse üldmäärus on kohaldatav, teine menetlusse kaasatud isik eitab seda.
- 11 Austria parlamendi saadikutekoja moodustatud uurimiskomisjonid tegelevad järelevalvega ja koostavad õigusakte, mis on Austria põhiseaduse kohaselt seadusandliku võimuorgani ülesanne. Parlamendi uurimiskomisjonid tegutsevad seadusandliku võimuorgani järelevalveorganitena ning kuuluvad organisatsioonilises ja funktsionaalses mõttes seadusandlike võimuorganite hulka. Kõnealuste komisjonide korraldatud uurimiste ese on teatav liidu täitevvõimu organite poolt lõpetatud tegevus ja nende uurimiste eesmärk on välja selgitada poliitilistel eesmärkidel tehtud toimingute asjaolud.
- 12 Uurimiskomisjoni otsuse peale avaldada tema küsitluse protokoll võib küsitletud isik andmekaitseseaduse väidetavale rikkumisele tuginedes esitada kaebuse Verfassungsgerichtshofile (konstitutsioonikohus). Nimetatud kohus piirdub

hinnangu andmisega küsimusele, kas konkreetne etteheidetav käitumine rikub kaebaja isikuõigusi, millele kaebaja konkreetselt tugineb.

- 13 Arvestades Euroopa Kohtu 9. juuli 2020. aasta otsust Land Hessen (C-272/19, EU:C:2020:535) ja seal viidatud kohtupraktikat direktiivi 95/46/EÜ kohta, ei sea andmekaitseõigusnormide kohaldatavus tingimuseks, et isikuandmete töötlemine toimuks konkreetselt liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvatel eesmärkidel, oleks piiriülene või avaldaks otsest mõju vabale liikumisele liikmesriikide vahel. Isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldatavus on välistatud üksnes juhul, kui on täidetud üks selle määruse artikli 2 lõike 2 punktides a–d ette nähtud tingimustest.
- 14 Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a tõlgendada kitsalt. Määruse põhjendust 16 arvestades tuleb seda sätet mõista nii, et selle eesmärk on jätta välja üksnes sellised isikuandmete töötlemise toimingud, mida teevad ametiasutused riigi julgeoleku tagamisega seotud tegevuse raames või sellise tegevuse raames, mida saab liigitada samasse kategooriasse. Selle hulka kuulub eelkõige tegevus, mille eesmärk on kaitsta riigi põhifunktsioone ja ühiskonna põhihuve.
- 15 Erinevalt kohtuotsuses C-272/19 käsitletud olukorrast, kus oli tegemist Hesseni liidumaa parlamendi petitsioonikomisjoniga, iseloomustab Austria parlamendi saadikutekoja moodustatud uurimiskomisjone see, et peale parlamendi tegevusele osutatava kaaduse kaasabi on nad järelevalveorganitena seotud parlamendi tegevuse tuumikvaldkonnaga. Nende tegevus järgib poliitilise kontrolli või poliitilistel eesmärkidel tehtud toimingute asjaolude väljaselgitamise eesmärki. Kohtuotsuses C-272/19 esitatud seisukohad ei tähenda iseenesest, et erandi kohaldatavus andmetöötlemise suhtes parlamendi tegevuse tuumikvaldkonnas on *a priori* välistatud. Selle asemel võib väita, et parlamentaarse kontrolliga seotud toimingud järgivad põhimõtteliselt ka eesmärki kaitsta riigi põhifunktsioone ja ühiskonna põhihuve, millele on viidatud isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktis a.
- 16 Liidu õiguses puuduvad sätted, mis määraksid kindlaks parlamendi tegevuse liikmesriikides. Selle alused tulenevad riigisisestest õigusnormidest. See, et kohtuotsuse C-272/19 kohaselt ei ole parlamendi tegevuse suhtes ette nähtud üldist erandit, ei tähenda, et vähemalt mõni parlamendi toiming ei võiks kuuluda isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punktis a sätestatud erandi alla.
- 17 Nii liidu õigusele kui ka riigisisesele õigusele on omane võimude lahususe põhimõte. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 55 lõikes 3 on sätestatud vaid see, et järelevalveasutused ei ole pädevad korraldama järelevalvet isikuandmete töötlemise selliste toimingute üle, mida kohtud teevad oma õigust mõistvat funktsiooni täites. Seda võib aga mõista nii, et parlamendi tegevus tuumikvaldkonnas on isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisalast välja jäetud juba sama määruse artikli 2 lõike 2 punkti a alusel, kuna vastasel korral oleks seda artikli 55 lõikes 3 samuti arvesse võetud.

- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib seetõttu küsimus, kas parlamendi tegevuse tuumikvaldkond, näiteks seadusloome või parlamentaarse kontrolliga seotud toimingud on hõlmatud ELTL artikli 16 lõikega 2 ja kuulub seega isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a alusel selle määruse esemelisse kohaldamisalasse vastavalt artikli 2 lõikele 1.

Teine küsimus

- 19 BVT-uurimiskomisjoni uurimise ese oli kahtlus, et Austria siseministeriumis töötavad juriidilisi isikuid nende organina esindavad füüsilised isikud, muud (juhtivad) teenistujad ja poliitiliste büroode töötajad on avaldanud kooskõlastatud ja poliitiliselt motiveeritud mõju sisejulgeoleku ja terrorismivastase võitluse föderaalametite ülesannete täitmisele, millega seoses on väidetavalt rikutud õigusnorme [...] riigi täitevvõimu valdkonnas [...]“.
- 20 Sisejulgeoleku ja terrorismivastase võitluse föderaalamet (alates 1. detsembrist 2021 Direktion Staatsschutz und Nachrichtendienst (julgeoleku- ja teabeametite direktoraat)) tegutseb riikliku kaitsepolitseiametina ja kaitseb mh põhiseaduslikke institutsioone ja nende võimet tegutseda. Tema ülesannete hulka kuulub eelkõige „riigi julgeolekut puudutav tegevus“ isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduse 16 tähenduses. Seetõttu hõlmab BVT-uurimiskomisjoni uurimise ese riigi julgeolekut puudutavaid toiminguid, mis ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse ja jäävad seega isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 2 lõike 2 punkti a kohaselt selle määruse esemelisest kohaldamisalast välja.
- 21 Euroopa Kohtu 6. oktoobri 2020. aasta otsuses La Quadrature du Net jt (C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 101) on märgitud, et selle direktiivi kohaldamisalast on üldiselt välistatud „,töötlemis[n]e [...], mis on seotud avaliku [julgeoleku], riigikaitse, riigi julgeoleku[ga]“, tegemata vahet sellel, kes andmetöötluse läbi viib“. Välja jäetud tegevused määratakse seega kindlaks eesmärgi järgi.
- 22 Kui parlamentaarset kontrolli tegeva uurimiskomisjoni tegevus kuulub põhimõtteliselt liidu õiguse kohaldamisalasse, tekib küsimus, kas see tegevus on isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisalast välja jäetud vähemasti siis, kui uurimise ese on täitetoimingud, mis ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse.

Kolmas küsimus

- 23 Andmekaitseasutus on Austria ainus riigisisene järelevalveasutus isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses. Kui isikuandmete kaitse üldmäärus on parlamentaarse kontrolli suhtes kohaldatav, peaks andmekaitseasutuse kui ainsa riigisisese asutuse, kes teostab järelevalvet seadusandlike aktide üle, pädevus olema vastavalt põhiseadusest tulenevale täidesaatva ja seadusandliku võimu lahususe põhimõttele kindlaks määratud põhiseaduses. Seni ei ole seda tehtud.

- 24 Liikmesriigi kohus kui riigisisene organ on siiski kohustatud vahetult kohaldatavat liidu õigust piiranguteta kohaldama ja kaitsma sellega antud õigusi.
- 25 Juhul kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, teisele aga eitav, tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas andmekaitseasutus kui ainsa Austrias isikuandmete kaitse üldmääruse alusel asutatud järelevalveasutuse pädevus seoses isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 77 igale andmesubjektile antud kaebeõigusega tuleneb vahetult liidu õigusest.
- 26 Kui andmekaitseasutuse kui ainsa Austrias isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 51 alusel asutatud järelevalveasutuse pädevus vaadata läbi kaebused isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 77 lõike 1 tähenduses tuleneb vahetult isikuandmete kaitse üldmäärusest, ei oleks asjaolu, et põhiseaduses ei ole kindlaks määratud andmekaitseasutuse pädevust vaadata läbi andmekaitsealased kaebused, mis puudutavad isikuandmete kaitse üldmääruse rikkumist seoses isikuandmete töötlemisega parlamentaarse kontrolli raames, määrava tähtsusega. See eeldab siiski, et isikuandmete kaitse üldmääruse artiklid 51 ja 77 on parlamentaarse kontrolli toimingute ja eelkõige käesolevas asjas kõne all oleva BVT-uurimiskomisjoni tegevuse suhtes kohaldatavad. Seetõttu on need küsimused esitatud kassatsioonkaebuse lahendamisel määrava tähtsusega.

TÖÖDOKUMENT